

TALOUSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 10/2001 vp

Hallituksen esitys laeiksi kirjanpitolain ja tilintarkastuslain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 21 päivänä marraskuuta 2000 lähettänyt talousvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laeiksi kirjanpitolain ja tilintarkastuslain muuttamisesta (HE 189/2000 vp).

Eduskunta-aloite

Valiokunta on käsitellyt esityksen yhteydessä lakialoitteen laiksi kirjanpitolain muuttamisesta (LA 46/2000 vp — Klaus Bremer /r ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 27 päivänä huhtikuuta 2000.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- neuvotteleva virkamies Timo Kaisanlahti ja nuorempi hallitussihteeri Markku Jänkälä, kauppa- ja teollisuusministeriö

- ylitarkastaja Tapio Hintikka, Verohallitus
- projektipäällikkö Markku Hirvonen, viranomaisyhteistyön kehittämisprojekti
- johtaja Rauno Vanhanen, Suomen Yrittäjät
- suunnittelija Maarit Mattila, Keskuskauppa-kamari
- laskentaekonomi Sirpa Airola, Kirjanpitolaitosten Liitto
- puheenjohtaja Ilkka Merimaa, HTM-tilintarkastajat ry
- KHT Ari Ahti, KHT-yhdistys
- toimitusjohtaja Lassi Mäkinen, Lasmak Oy
- KHT Yrjö Tuokko, Tilintarkastustoimisto Tuokko Deloitte & Touche Oy.

Lisäksi valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitolta.

HALLITUKSEN ESITYS JA EDUSKUNTA-ALOITE

Hallituksen esitys

Lakeihin ehdotetaan lisättäväksi direktiivien sallimat helpotukset pienille ja keskisuurille yrityksille. Pienyrityksen määritelmän raja-arvoja ehdotetaan tarkistettavaksi ylöspäin. Näin suomalaiset osakeyhtiöt asetetaan kokonsa puolesta tasavertaiseen asemaan eurooppalaisten kilpailijoidensa kanssa tilinpäätösinformaation laajuuden ja kattavuuden kannalta.

Tilinpäätöksen laatimisaikaa yhdenmukaistetaan veroilmoituksen kanssa. Lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että tilinpäätöksen laatimisaika pidennetään kolmesta kuukaudesta neljään kuukauteen. Määräaika vastaa yhteisöveroilmoitukselle asetettua määräaikaa.

Kirjausaikaa koskevaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että muiden kuin käteisellä rahalla suoritettujen maksujen kirjausaikaa pi-

dennetään kahdesta kuukaudesta neljään kuukauteen. Muutoksen tavoitteena on vähentää kirjanpitovelvollisen hallinnollisia rasitteita.

Pienimmille kirjanpitovelvollisille annetaan mahdollisuus julkistaa tuloslaskelmansa lyhennettynä. Tällöin tuloslaskelman muuttuvien kulojen koostumus jää piiloon yrityksen kilpailijoilta.

Esitykseen sisältyy myös ehdotuksia, joilla on tarkoitus torjua harmaata taloutta. Tähän pyritään velvollisuudella ilmoittaa maksamatta ole-

vat verot tilinpäätöksessä sekä tilintarkastajan eroamisilmoituksella kaupparekisteriin.

Lakialoite

Lakialoitteessa ehdotetaan lisättäväksi kirjanpitolakiin pienyrityksen kirjanpitoa koskevat säännökset. Aloitteen tavoitteena on pienyrityksen kirjanpidon kustannusten alentaminen kuitenkin olennaisesti vähentämättä tilinpäätösinformaation laatutasoa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esitys

Talousvaliokunta ehdottaa, että hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset hyväksytään niihin valiokunnassa tehdyin muutoksin.

Esitys sisältää tilinpäätösdirektiivissä sallittuja pieniä kirjanpitovelvollisia koskevia helpotuksia. Pieneksi kirjanpitovelvolliseksi katsottavan yrityksen määritelmä muutetaan vastaamaan direktiivissä sallittua rajausta. Taseen loppusummaa ja liikevaihtoa koskevat määrät lähes kaksinkertaistuvat nykyisestä. Pieni kirjanpitovelvollinen saa jättää laatimatta toimintakertomuksen, jollei muualla ole toisin säädetty. Eräistä tilinpäätöksen liitetiedoista luovutaan, ja pienet yritykset saavat laatia tuloslaskelmansa lyhennettyinä.

Kirjanpitolaissa on lukuisia delegointisäännöksiä, joiden mukaan asetuksella sekä kauppa- ja teollisuusministeriön päätöksellä annetaan tarkempia säännöksiä ja määräyksiä. Nämä säännökset tulee muuttaa sopivassa yhteydessä uuden perustuslain mukaisiksi.

Kirjanpitosäännöksiä on muutettu useita kertoja. Etenkin pienille yrittäjille säännösten soveltaminen saattaa olla hallinnollisesti raskasta ja aiheuttaa ylimääräisiä kustannuksia, kun niitä koskevat säännökset ovat hajallaan. Valiokunta kiirehtii kirjanpitolainsäädännön kokonaisuudistusta, jossa tarkastellaan säännösten ajan- ja tarkoituksenmukaisuutta, lainsäädännön raken-

netta ja otetaan huomioon perustuslain vaatimukset.

Lakialoite

Valiokunta ehdottaa, että lakialoitteeseen sisältyvä lakiehdotus hylätään.

Lakiehdotuksen säännökset eivät kaikilta osin vastaa tilinpäätösdirektiivin säännöksiä. Valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että aloitteen ehdotuksia tarkastellaan uudelleen laajemman kirjanpitolainsäädännön uudistamisen yhteydessä.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki kirjanpitolain muuttamisesta

Voimassa olevan kirjanpitolain 2 luvun 4 §:n 2 momentin mukaan käteisellä rahalla suoritettun maksun kirjaaminen aikajärjestykseen on tehtävä viivytyksettä päiväkohtaisesti. Muut kirjaukset saadaan tehdä kuukausikohtaisesti tai neljän viikon jaksolta kahden kuukauden kuluessa kalenterikuukauden tai jakson päättymisestä.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että muut kirjaukset saadaan tehdä neljän kuukauden kuluessa. Muutosehdotusta perustellaan sillä, että määräajan pidentäminen on omiaan vähentämään kirjanpitovelvollisen hallinnollisia rasitteita.

Hallituksen tulee seurata, aiheutuuko muutoksesta tahattomia väärinkirjauksia tai tahallisia väärinkäytöksiä tai vaikeuttaako muutos kir-

janpidon reaaliaikaisia tarkastuksia. Verolainsäädännössä on omat, tiukemmat määräajat.

Hallituksen esityksen liitteenä on asetusluonnos kirjanpitoasetuksen muuttamisesta.

Asetukseen ehdotetaan lisättäväksi säännökset, joissa kirjanpitovelvollisen sallitaan laatia lyhennetty tuloslaskelma. Tämä sallittaisiin vastaavankokoisille yrityksille, jotka tilintarkastuslain mukaan ovat velvollisia valitsemaan vähintään yhden hyväksytyyn tilintarkastajan. Ehdotuksen mukaan bruttotulos saadaan esittää, jos päättyneellä ja sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella on ylittynyt enintään yksi seuraavista rajoista: liikevaihto tai sitä vastaava tuotto 680 000 euroa, taseen loppusumma 340 000 euroa ja palveluksessa keskimäärin 10 henkilöä.

Asetusehdotuksen rajat ovat alhaiset. Valiokunnan mielestä lyhennetyn tuloslaskelman esittäminen tulisi sallia laajemmin, jotta suomalaisia yrityksiä ei asetettaisi kilpailumielessä muita EU-maiden yrityksiä huonompaan asemaan. Tämän vuoksi lyhennetty tuloslaskelma tulisi sallia yrityksille, jos sekä päättyneellä tilikaudella että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella on ylittynyt enintään kaksi seuraavista rajoista: liikevaihto tai sitä vastaava tuotto on 3 400 000 euroa, taseen loppusumma 1 700 000 euroa ja palveluksessa keskimäärin 25 henkilöä. Valiokunnan tarkoituksena on, että lyhennetty tuloslaskelmaa koskevassa säännöksessä ei kuitenkaan saa ylittää tilinpäätösdirektiivissä annettuja rajoja.

Tilinpäätösdirektiivi sallisi huomattavasti korkeammat rajat. Jäsenvaltiot voisivat sallia yhtiön esittää bruttotulos, jos kaksi seuraavista kolmesta raja-arvosta ei ylity tilinpäätöspäivänä: taseen loppusumma 12 500 000 euroa, netto-liikevaihto 25 000 000 euroa ja työntekijöitä tilikauden aikana keskimäärin 250 henkilöä.

Lyhennetyn tuloslaskelman sallimisen laajentamisella on tärkeä merkitys sen johdosta, että kilpailijat eivät pääse käyttämään hyväkseen tilinpäätöstietoja.

Asetusluonnoksen mukaan tilinpäätöksen liitetietoina on esitettävä tilinpäätöshetkellä eräänntyneiden, mutta maksamatta olevien verojen ja veronluonteisten maksujen määrä, jollei niitä ole

maksettu tilinpäätöksen valmistumiseen mennessä.

Perustelujen mukaan ehdotus liittyy kansalliseen harmaan talouden torjuntaan. Valiokunta kyseenalaistaa ilmoitusvelvollisuuden tällä perusteella, koska harmaata taloutta harjoittavat voivat jälkiänsä peittääkseen manipuloida kirjanpitoa tai laiminlyödä sen kokonaan.

Julkistamisella ei ole merkitystä verottajalle, koska verottajalla on tiedot muutoinkin. Sen sijaan maksamattomien verojen esittämisellä suojataan yhtiön asiakkaita, jotka voisivat arvioida yrityksen luotettavuutta ja kykyä hoitaa velvoitteensa. Se on myös luottotietoinformaatiota.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että käsitettä verot ja veronluonteiset maksut tulee täsmentää kuten myös sitä, koskeeko velvollisuus pelkästään kotimaisia vero- ja maksurästejä.

Eräänntyneiden verojen ja veronluonteisten maksujen ilmoittamisella velkojat saatetaan eriarvoiseen asemaan, kun erikseen on ilmoitettava yhden velkojan saatava.

Valiokunta pitää tärkeänä, että hallitus, jos mainittu säännös asetukseen otetaan, tarkoin seuraa säännöksen seurauksia ja puutuu mahdollisiin epäkohtiin.

Voimaantulo- ja soveltamissäännös. Hallituksen esityksessä on ehdotettu, että laki tulee voimaan 30.6.2001. Myös soveltamissäännöksessä on kiinteä päivämäärä 1.7.2001.

Valiokunta on muuttanut päivämääriä siten, että laki tulee voimaan 31.12.2001 ja että sitä sovelletaan ensimmäisen kerran kirjanpitoon siltä tilikaudelta, joka alkaa 1.1.2002, jotta kirjanpitovelvollisille jää aikaa sopeutua uusien säännösten soveltamiseen.

2. Laki tilintarkastuslain muuttamisesta

12 §. Valiokunta on tehnyt 1 momenttiin voimassa olevan lain mukaisen teknisen korjauksen.

26 §. Valiokunta on täydentänyt säännöstä siten, että jos tilintarkastaja eroaa tai hänet erote-

taan kesken toimikauden, hänen on annettava selvitys toiminnastaan tarkastamalleen yhteisölle tai säätiölle. Näin säännös vastaa voimassa olevaa lakia ja vältetään tulkintaepäselvyyksiä. Selvitys on tarkoitettu tiedoksi uudelle tilintarkastajalle.

Voimaantulo- ja soveltamissäännös. Valiokunta on muuttanut säännöstä vastaavasti kuten kirjanpitolakiehdotuksen voimaantulo- ja soveltamissäännöstä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella talousvaliokunta kunioittavasti ehdottaa,

että hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset hyväksytään muutettuina (Valiokunnan muutosehdotukset) ja

että lakialoitteeseen LA 46/2000 vp sisältyvä lakiehdotus hylätään.

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

kirjanpitolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 30 päivänä joulukuuta 1997 annetun kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 8 §:n 3 momentti, 2 luvun 4 §:n 2 momentti, 3 luvun 6 § ja 9 §:n 2 momentti, 4 luvun 5 §:n 3 momentti, 5 luvun 3 §:n 1 momentti, 9 § ja 14 §:n 4 momentti, 6 luvun 1 §:n 3 momentti, 5 §:n 1 momentti, 6 §, 7 §:n 6 momentti, 8 §:n 1 ja 2 momentti sekä 13 §:n 2 ja 5 momentti, 7 luvun 3 §:n 1 momentti sekä 8 luvun 2 §:n 2 momentti ja 5 §,

sellaisina kuin niistä ovat 6 luvun 5 §:n 1 momentti ja 7 §:n 6 momentti laissa 300/1998, sekä

lisätään 1 luvun 5 §:ään uusi 4 momentti, 2 luvun 10 §:ään uusi 4 momentti, 3 luvun 1 §:ään uusi 4 ja 5 momentti sekä 6 luvun 1 §:ään uusi 5 momentti seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

5 ja 8 §
(Kuten HE)

2 luku

Liiketapahtumien kirjaaminen ja kirjanpitoaineisto

4 ja 10 §
(Kuten HE)

3 luku

Tilinpäätös

1, 6 ja 9 §
(Kuten HE)

4 luku

Tilinpäätöseriin liittyvät määritelmät

5 §
(Kuten HE)

5 luku

Arvostus- ja jaksotussäännökset3, 9 ja 14 §
(Kuten HE)

6 luku

Konsernitilinpäätös1, 5—8 ja 13 §
(Kuten HE)

7 luku

Ammatinharjoittajan kirjanpito3 §
(Kuten HE)

8 luku

Erinäiset säännökset2 ja 5 §
(Kuten HE)

Tämä laki tulee voimaan *31 päivänä joulukuuta 2001*.

Lakia sovelletaan ensimmäisen kerran kirjanpitoon siltä tilikaudelta, joka alkaa 1 päivänä *tammikuuta 2002* tai sen jälkeen. Kirjanpitovelvollinen saa soveltaa tätä lakia kirjanpitoon sinä tilikautena, joka on kulumassa, kun laki tulee voimaan.

2.**Laki****tilintarkastuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 28 päivänä lokakuuta 1994 annetun tilintarkastuslain (936/1994) 1 §:n 1 momentin 1 kohta, 11 ja 12 § ja 26 §:n 2 momentti seuraavasti:

1 ja 11 §
(Kuten HE)

12 §

Velvollisuus valita KHT-tilintarkastaja tai -yhteisö

Vähintään yhden yhtiömiesten, yhtiökokouksen tai vastaavan toimielimen valitseman tilintarkastajan on oltava Keskuskauppakamarin hyväksymä *tilintarkastaja* tai tilintarkastusyhteisö, jos yhteisö on laskenut liikkeeseen arvopaperimarkkina- (495/1989) tarkoitettulla tavalla julkisen kaupankäynnin kohteena olevan ar-

vopaperin tai jos yhteisössä ja säätiössä vähintään kaksi seuraavasta kolmesta edellytyksestä täyttyy:

(1—3 kohta kuten HE)

26 §

Tilintarkastajan erottaminen ja eroaminen

— — — — —
Tilintarkastaja voi erota kesken toimikauden ilmoittamalla siitä yhteisölle tai säätiölle. Tilintarkastajan on ilmoitettava eronsa rekisteröitäväksi kahden viikon kuluessa siitä, kun hän teki ilmoituksen yhteisölle tai säätiölle. Jos tilintar-

kastaja eroaa tai hänet erotetaan kesken toimikauden, hänen on annettava yhteisölle tai säätiölle selvitys toiminnastaan eroamiseensa saakka, jollei se ole olosuhteet huomioon ottaen tarpeetonta.

— — — — —

Tämä laki tulee voimaan 31 päivänä joulukuuta 2001.

Lakia sovelletaan ensimmäisen kerran tilintarkastukseen siltä tilikaudelta, joka alkaa 1 päivänä tammikuuta 2002 tai sen jälkeen.

Helsingissä 8 päivänä kesäkuuta 2001

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Leena Luhtanen /sd
vpj. Mari Kiviniemi /kesk
jäs. Janina Andersson /vihr
Jouni Backman /sd (osittain)
Klaus Hellberg /sd
Mikko Immonen /vas
Reijo Kallio /sd
Marja-Leena Kemppainen /kd

Kalervo Kummola /kok
Pekka Kuosmanen /kok
Mika Lintilä /kesk
Olli Nepponen /kok
Antti Rantakangas /kesk
Ola Rosendahl /r
Mauri Salo /kesk
Juhani Sjöblom /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eelis Roikonen.